

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

ชื่อบทความ สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นใน
ยุคสังคมโซเชียลมีเดีย (Social Media) กับบทบาทของศาลยุติธรรม

จัดทำโดย นางนุจรินทร์ จันทร์พรายศรี
รหัส ๖๓๐๘๑๙

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๘
วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นในยุคสังคมโซเชียลมีเดีย (Social Media) กับบทบาทของศาลยุติธรรม

นางนุจรินทร์ จันทร์พรายศรี^๑

บทนำ

การใช้สื่อโซเชียลมีเดียเป็นการติดต่อสื่อสารถึงกันบนโลกออนไลน์ ซึ่งในปัจจุบันก็เป็นที่ยอมรับและมีการสร้างหรือพัฒนาโซเชียลมีเดียขึ้นมาเป็นจำนวนมาก ทำให้ผู้คนสามารถเลือกใช้ได้หลายช่องทางตามสะดวก โดยจากสถิติการสำรวจผู้ใช้เฟสบุ๊ก (Facebook) ปี พ.ศ. ๒๕๖๑ พบว่าประเทศไทยมีบัญชีผู้ใช้เฟสบุ๊กมากถึง ๔๕ ล้านบัญชี คิดเป็นจำนวนกว่า ร้อยละ ๖๐ ของประชากรในประเทศ^๒ ในขณะที่เดียวกัน การเข้ามาของโซเชียลมีเดียก็ก่อให้เกิดปัญหาขึ้นเช่นกัน อาทิ การละเมิดข้อมูลส่วนบุคคล หรือการปล่อยข่าวเท็จข่าวลวง (Fake News) อันก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ประชาชน

จากปัญหาดังกล่าว ศาลในฐานะผู้คุ้มครองความยุติธรรมในสังคมก็ยังคงได้มีการปรับใช้กฎหมายเพื่อปกป้องสิทธิหรือเสรีภาพของประชาชนผู้เสียหาย และเพื่อการรับรองสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญด้วยเช่นกัน ดังนั้น บทความนี้จึงมุ่งเสนอมาตรการและบทบาทของศาลยุติธรรมที่มีต่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในประเด็นดังกล่าวมากขึ้น

เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นตามรัฐธรรมนูญ

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๓๔ ได้บัญญัติรับรองถึงเสรีภาพของบุคคลไว้ดังนี้

“มาตรา ๓๔ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันสุขภาพของประชาชน

^๑ ผู้เขียนสำเร็จการศึกษาระดับรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต จากสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ระดับนิติศาสตรบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง และเนติบัณฑิต จากสำนักอบรมศึกษากฎหมายเนติบัณฑิตไทย ปี ๒๕๖๓ รุ่น ๓๓ ปัจจุบันดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา และกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม (ก.ต.) ประจำชั้นศาลฎีกา

^๒ Wittwin.A. Infographic : สรุปสถิติผู้ใช้ Facebook ในไทย โดย Customer Insight. (๘ มีนาคม ๒๕๖๒). Thumbs Up. สืบค้นจาก www.thumbsup.in.th/facebook-thailand-insight.

เสรีภาพทางวิชาการย่อมได้รับความคุ้มครอง แต่การใช้เสรีภาพนั้นต้องไม่ขัดต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และต้องเคารพและไม่ปิดกั้นความเห็นต่างของบุคคลอื่น”

จากบทบัญญัติดังกล่าว ได้แสดงถึงหลักการสำคัญของการเสรีภาพของบุคคลในการแสดงความคิดเห็น ดังนี้

๑. หลักเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นไม่ว่าในรูปแบบการพูด การเขียน การพิมพ์ หรือโดยวิธีใด รวมไปถึงการแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อโซเชียลมีเดีย ส่งผลให้ประชาชนสามารถใช้เสรีภาพของตนตามรัฐธรรมนูญได้โดยไม่ถูกจำกัด

๒. หลักการจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เมื่อการใช้เสรีภาพได้กระทบต่อสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น^๓ เช่น การแสดงความคิดเห็นที่เป็นการใส่ร้ายผู้อื่น เป็นต้น

ในยุคปัจจุบัน ซึ่งประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงโซเชียลมีเดียได้โดยง่าย และส่งผลให้มีการแสดงออกทางความคิดมากขึ้น จึงมีแนวโน้มที่จะเกิดการใช้เสรีภาพตามอำเภอใจ อันอาจก่อให้เกิดการกระทบสิทธิหรือเสรีภาพของผู้อื่นมากขึ้นตามไปด้วย เพราะฉะนั้น เพื่อควบคุมการแสดงความคิดเห็นของประชาชนโดยไม่เป็นการจำกัดเสรีภาพมากเกินไป ศาลในฐานะผู้คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจึงเข้ามามีบทบาทในการปรับใช้กฎหมาย ๒ ฉบับ ได้แก่ ประมวลกฎหมายอาญา และพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๕๐

บทบาทของศาลในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

๑. ประมวลกฎหมายอาญา

เนื่องจากผู้ใช้โซเชียลมีเดียสามารถแสดงความคิดเห็นได้โดยง่าย ส่งผลให้เกิดการแสดงความคิดเห็นในลักษณะการกล่าวพาดพิงหรือโจมตีบุคคลอื่นเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก ดังนั้น เพื่อป้องกันปัญหาและความวุ่นวายที่อาจเกิดขึ้นจากการแสดงความคิดเห็นโดยเสรี จึงจำเป็นต้องพึ่งพาศาลในการบังคับใช้ประมวลกฎหมายอาญาในความผิดฐานหมิ่นประมาท ซึ่งแม้เป็นความผิดซึ่งมีการบัญญัติไว้ตั้งแต่เริ่มต้นใช้ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. ๒๔๙๙ แต่ก็ยังสามารถนำมาปรับใช้กับบริบทของโซเชียลมีเดียได้จวบจนปัจจุบัน

ทั้งนี้ โดยลักษณะของการหมิ่นประมาทนั้น เป็นการมุ่งทำลายต่อชื่อเสียงและเกียรติยศของบุคคลอื่นให้เสื่อมเสียไป จึงขัดต่อสิทธิตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๒ ที่รับรองถึงสิทธิในเกียรติยศ และชื่อเสียงของบุคคล ดังนี้

“มาตรา ๓๒ บุคคลย่อมมีสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว เกียรติยศ ชื่อเสียง และครอบครัว

การกระทำอันเป็นการละเมิดหรือกระทบต่อสิทธิของบุคคลตามวรรคหนึ่ง หรือการนำข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้ประโยชน์ไม่ว่าในทางใด ๆ จะกระทำได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะ”

^๓ วนิตา แสงสารพันธ์. (๒๕๕๖). ขอบเขตของเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นภายใต้ข้อจำกัดของกฎหมาย. วารสารผู้ตรวจการแผ่นดิน, ๖(๒), ๔๒-๔๓.

สิทธิดังกล่าว จึงไม่อาจถูกละเมิดหรือกระทบได้ และเป็นเหตุผลสำคัญที่ศาลต้องเข้ามามีบทบาทในการพิทักษ์สิทธิตามรัฐธรรมนูญของบุคคลเหล่านี้

อย่างไรก็ตาม การปรับใช้กฎหมายและการพิพากษาลงโทษอย่างเคร่งครัดจนเกินไป อาจก่อให้เกิดความกลัวในการใช้เสรีภาพ ทำให้ประชาชนไม่อาจใช้สิทธิและเสรีภาพอย่างเต็มที่ และยังเป็นการก่อให้เกิดผลเสียแก่ประโยชน์สาธารณะของสังคมโดยรวม^๕ เนื่องจากหากประชาชนหรือสื่อมวลชนไม่กล้าแสดงความคิดเห็น นำเสนอข่าวสาร หรือติชมเหตุการณ์บ้านเมืองแล้ว ประชาชนจะไม่อาจรับรู้ความเป็นไปของบ้านเมือง จึงเป็นการกระทบต่อสิทธิในการได้รับทราบข้อมูลข่าวสารประการหนึ่ง และไม่ก่อให้เกิดการตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานของรัฐซึ่งเปิดช่องให้เกิดการทุจริตหรือการทำงานอย่างไม่มีประสิทธิภาพอีกด้วย

เพื่อป้องกันปัญหาดังกล่าว ศาลจึงมีดุลพินิจในการนำหลักประโยชน์สาธารณะมาใช้ในการวินิจฉัย โดยการพิจารณาถึงความเป็นบุคคลสาธารณะของผู้ถูกพิพากษาวิจารณ์ และเนื้อหาของข้อความที่ได้วิพากษ์วิจารณ์ว่าเกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะหรือไม่ ซึ่งปรากฏตามข้อยกเว้นความผิดฐานหมิ่นประมาท มาตรา ๓๒๙ (๑) และ (๓) ดังนี้

“มาตรา ๓๒๙ ผู้ใดแสดงความคิดเห็นหรือข้อความใดโดยสุจริต

(๑) เพื่อความชอบธรรม ป้องกันตนหรือป้องกันส่วนได้เสียเกี่ยวกับตนตามคลองธรรม

(๒) ในฐานะเป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติการตามหน้าที่

(๓) ติชมด้วยความเป็นธรรม ซึ่งบุคคลหรือสิ่งใดอันเป็นวิสัยของประชาชนย่อมกระทำ
หรือ

(๔) ในการแจ้งข่าวด้วยความเป็นธรรมเรื่องการดำเนินการอันเปิดเผยในศาลหรือในการประชุม”

เมื่อบุคคลได้แสดงความคิดเห็นหรือติชมโดยสุจริต ชอบธรรม หรือป้องกันส่วนได้เสียเกี่ยวกับตน หรือติชมด้วยความเป็นธรรมดังกล่าว ถึงประโยชน์สาธารณะข้างต้นแล้ว การกระทำของบุคคลนั้นก็จะเป็นความผิดฐานหมิ่นประมาท ดังปรากฏตามคำพิพากษาศาลฎีกา คดีหมายเลขดำ อ.๑๘๑๘/๒๕๔๙ ดังนี้

“คำพิพากษาศาลฎีกา คดีหมายเลขดำ อ.๑๘๑๘/๒๕๔๙ พรรคไทยรักไทยและอดีตนายกรัฐมนตรี ทักษิณ ชินวัตร โจทก์ที่ ๑ ถึง ๒ ได้ยื่นฟ้องจำเลยที่ ๑ ถึง ๑๑ ในความผิดฐานหมิ่นประมาทและหมิ่นประมาทผู้อื่นด้วยการโฆษณา เนื่องจากจำเลยร่วมกันจัดเสวนาเกี่ยวกับพรรคไทยรักไทยซึ่งมีการออกอากาศทางเว็บไซต์ผู้จัดการ

ศาลเห็นว่าโจทก์ที่ ๑ เป็นพรรคการเมืองที่มีเสียงข้างมาก ได้จัดตั้งรัฐบาล และโจทก์ที่ ๒ เป็นนายกรัฐมนตรี จึงมีอำนาจในการบริหารราชการแผ่นดินซึ่งมีผลกระทบต่อประชาชนและประโยชน์สาธารณะ จึงถือได้ว่าโจทก์ทั้งสองเป็นบุคคลสาธารณะ และการที่จำเลยได้จัดเสวนาก็เป็นการแสดงความไม่เห็นด้วยกับการบริหารราชการแผ่นดินของโจทก์ทั้งสอง อันเป็นประเด็นที่สังคมมีการโต้แย้งถกเถียงอยู่ แม้จะมีการใช้ถ้อยคำที่รุนแรง แต่ก็ยังถือไม่ได้ว่าเป็นการกระทำที่ทำให้โจทก์ทั้งสองเสียหาย ดังนั้นจึงฟังได้ว่าจำเลยได้แสดงความคิดเห็นหรือข้อความโดยสุจริต ติชม

^๕ วนิตา แสงสารพันธ์. เรื่องเดียวกัน. วารสารผู้ตรวจการแผ่นดิน, ๖(๒), ๓๗.

ด้วยความเป็นธรรม ซึ่งบุคคลหรือประชาชนย่อมกระทำได้ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๒๙ (๓) การนำเสวนาดังกล่าวไปเผยแพร่ในเว็บไซต์จึงไม่เป็นความผิดฐานหมิ่นประมาทด้วย^๕”

จากคดีนี้ ศาลได้พิเคราะห์ถึงอำนาจหน้าที่ของโจทก์ ว่ามีอำนาจในการบริหารราชการแผ่นดินซึ่งส่งผลกระทบต่อประโยชน์สาธารณะได้ ดังนั้นการที่ประชาชนหรือบุคคลใดจะวิพากษ์วิจารณ์แสดงความคิดเห็นย่อมเป็นเสรีภาพซึ่งกระทำได้ เป็นการตีความด้วยความเป็นธรรมโดยสุจริต จึงไม่มีความผิด และเป็นการรับรองเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชนในอีกนัยหนึ่งอีกด้วย

๒. พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๕๐

นอกจากความผิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญาแล้ว จากพฤติกรรมการใช้สื่อโซเชียลมีเดียดังกล่าว ยังอาจก่อให้เกิดผู้ใช้โซเชียลมีเดียขาดความระมัดระวังในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลก่อนโพสต์หรือแชร์ โดยหากเป็นข้อมูลที่ไม่เป็นความจริงหรือมีการบิดเบือนแล้วนั้นก็จะเป็นลักษณะความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ มาตรา ๑๔ (๑)

ความผิดตามมาตรา ๑๔ (๑) เป็นความผิดที่มุ่งทำลายความถูกต้องแท้จริงของข้อมูลโดยการบิดเบือน ปลอม หรือใช้ข้อมูลที่เป็นเท็จ ซึ่งจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคมในการรับข้อมูลเหล่านี้ได้ เนื่องจากหากประชาชนมีการรับรู้ข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง อาจขาดความรู้หรือข้อมูลพื้นฐานสำคัญในการตัดสินใจหรือการวิพากษ์วิจารณ์ และขัดต่อหลักการตามรัฐธรรมนูญในสิทธิที่จะได้รับข้อมูลข่าวสารสาธารณะอันถูกต้องด้วย

อย่างไรก็ตาม ในการประกาศใช้พระราชบัญญัติดังกล่าว ในพ.ศ. ๒๕๕๐ นั้น ตามมาตรา ๑๔ (๑) เดิมได้กำหนดว่า

“มาตรา ๑๔ ผู้ใดกระทำความผิดที่ระบุไว้ดังต่อไปนี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

(๑) นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ปลอมไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน หรือข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือประชาชน...”

จากบทบัญญัติ เนื่องจากองค์ประกอบความผิดซึ่งพิจารณาการก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น และการนำเข้าสู่ข้อมูลซึ่งปลอมหรือเป็นเท็จนั้น มีลักษณะใกล้เคียงกับความผิดฐานหมิ่นประมาทเป็นอย่างมาก การที่บทบัญญัติมิได้ระบุแยกความผิดฐานหมิ่นประมาทออกมาอย่างชัดเจน จึงส่งผลให้เกิดความสับสนและความคลุมเครือในแนวทางการวินิจฉัยของศาล ทว่าศาลก็ยังนำหลักประโยชน์สาธารณะที่ปรากฏตามข้อยกเว้นความผิดฐานหมิ่นประมาท มาตรา ๓๒๙ มาเทียบเคียงกับกรณีตามพระราชบัญญัติดังกล่าว เพื่อวินิจฉัยคุ้มครองเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชน โดยพิจารณาความเป็นบุคคลสาธารณะ และเนื้อหาข้อความอันเกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะ เช่นเดียวกัน ดังปรากฏเป็นคดี ดังนี้

“ในคดีหมายเลขแดงที่ ๑๔๘๑/๒๕๖๐ จำเลยได้นำเข้าข้อความซึ่งมีการพาดพิงโจทก์และ เป็นข้อความอันเป็นเท็จ โดยการแชร์ข้อความจากบัญชีผู้ใช้บริการเฟสบุ๊ครายหนึ่ง ทำให้โจทก์ได้รับ

^๕ Matchon Online. “ก๊วยกยพอง”สนธิ-พวก”หมิ่นประมาททักษิณ-ไทยรักไทย เสวนาปฏิญญาฟินแลนด์. (๑๖ ธันวาคม ๒๕๕๙). Matchon Online. สืบค้นจากhttps://www.matchon.co.th/local/crime/news_396335.

ความเสียหาย ซึ่งศาลเห็นว่าข้อความดังกล่าวเป็นการตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับบริหารงานของโจทก์ เป็นเพียงการวิพากษ์วิจารณ์แสดงความคิดเห็นต่อกฎหมายตามความเข้าใจของจำเลย อยู่ในวิสัยที่ประชาชนจะถึงให้ความเห็นติชมได้ หากใช้ข้อความยืนยันข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการดำเนินงานของโจทก์อันจะถือเป็นข้อมูลคอมพิวเตอร์ปลอมหรือเป็นเท็จไม่ ประกอบกับโจทก์ดำเนินกิจการสาธารณะเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนโดยรวม จึงยอมอยู่ในวิสัยที่ประชาชนทั่วไปรวมทั้งจำเลยจะสามารถแสดงความคิดเห็นหรือวิพากษ์วิจารณ์ทั้งในทางสนับสนุนหรือคัดค้านได้ หากการกระทำนั้นมิได้เป็นการละเมิดสิทธิของโจทก์ในข้อสาระสำคัญและเกินสมควรอันเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในระบบเสรีประชาธิปไตยเพื่อเป็นการตรวจสอบและถ่วงดุลการบริหารกิจการสาธารณะให้มีความถูกต้องและโปร่งใส การกระทำของจำเลยจึงไม่เป็นความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๑๔ (๑)”

ด้วยเหตุดังกล่าว จึงได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติดังกล่าวในเวลาต่อมาใน พ.ศ. ๒๕๖๐ เพื่อแก้ไขปัญหาความคลุมเครือที่เกิดขึ้นจากการใช้มาตรา ๑๔ (๑) เดิม โดยระบุให้ความผิดตามมาตราดังกล่าว แยกออกจากความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยเด็ดขาด ดังต่อไปนี้

“มาตรา ๑๔ (๑) ผู้ใดกระทำความผิดที่ระบุไว้ดังต่อไปนี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

(๑) โดยทุจริต หรือโดยหลอกลวง นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่บิดเบือนหรือปลอมไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน หรือข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ประชาชน **อันมิใช่การกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญา...**”

กรณีจึงเป็นประเด็นอันพึงสังเกตและพิจารณาว่า เมื่อศาลไม่สามารถเทียบเคียงหลักการตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๒๙ เพื่อใช้กับความผิดตามมาตรา ๑๔ (๑) ได้อีกต่อไป ศาลจะมีการเปลี่ยนแปลงแนวทางการวินิจฉัยไปในทางใด ด้วยเหตุผลใด

บทบาทของศาลต่างประเทศในการคุ้มครองเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น

นอกจากการปรับใช้กฎหมายเกี่ยวกับความผิดฐานหมิ่นประมาทและกฎหมายอื่นเกี่ยวกับการนำเข้าสู่ข้อมูลเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์แล้ว ศาลในต่างประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ยังได้มีการวางหลักเกณฑ์ถึงความเป็นบุคคลสาธารณะ (Public Figure)^๖ ของผู้ถูกวิพากษ์วิจารณ์มาใช้ในการตัดสินอีกด้วย

หลักความเป็นบุคคลสาธารณะได้มีการวางหลักเกณฑ์ผ่านคำพิพากษาต่างๆ ดังนี้

๑. คดีพิพาทระหว่างบริษัท เดอะนิวยอร์กไทมส์ และซัลลิแวน (New York Times Company v. Sullivan)

บริษัท เดอะนิวยอร์กไทมส์ ได้ตีพิมพ์โฆษณาเพื่อระดมเงินบริจาคสำหรับใช้เป็นค่าใช้จ่ายในการสู้คดีเปิดความเท็จของมาร์ติน ลูเทอร์ คิง จูเนียร์ (Martin Luther King Jr.) ซึ่งในโฆษณาดังกล่าว

^๖ คณาธิป ทองรวีวงศ์. (๒๕๕๘). ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลของบุคคลสาธารณะ: กรณีศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายสหรัฐอเมริกาและกฎหมายไทย. (น.๒๐๕-๒๐๖). มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.

ก็มีการระบุข้อมูลซึ่งคลาดเคลื่อนจากข้อเท็จจริงบางประการ ทำให้ชัลลิแวนซึ่งดำรงตำแหน่ง
กรรมาธิการความมั่นคงปลอดภัยสาธารณะ และในฐานะผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโฆษณาดังกล่าว
ได้ส่งคำบอกกล่าวไปหาบริษัท เดอะนิวยอร์กไทมส์ เพื่อขอให้มีการถอนข้อความดังกล่าวออก
และฟ้องร้องต่อบริษัทในข้อหาหมิ่นประมาท ในเวลาต่อมาเมื่อบริษัทได้ปฏิเสธคำขอดังกล่าว^๗

ภายหลังการพิจารณาคดีนี้ ศาลได้สั่งยกฟ้องชัลลิแวน เนื่องจากโจทก์เป็นเจ้าของหน้าที่รัฐซึ่งอาจ
ถูกวิพากษ์วิจารณ์ได้ ดังนั้นโจทก์ไม่อาจพิสูจน์เพียงความถูกต้องหรือความเป็นเท็จของข้อความ
ตามปกติได้ แต่จะต้องพิสูจน์ตามหลัก Actual Malice ให้ศาลเห็นว่าข้อความดังกล่าวเป็นการกระทำ
โดยมีเจตนาร้ายหรือไม่ใส่ใจด้วยความประมาทของจำเลย^๘

ดังนั้น จึงเป็นที่ประจักษ์ว่า ศาลได้มีการเพิ่มภาระการพิสูจน์ดังกล่าว เพื่อเป็นการคุ้มครอง
เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชนให้สามารถวิจารณ์เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐได้
โดยไม่เป็นความผิดฐานหมิ่นประมาท

อนึ่ง การที่ศาลได้พิจารณาหลัก Actual Malice นั้น เพราะศาลมีความประสงค์ที่จะ
พิจารณาการรับรู้ความเท็จจริงของข้อมูลของจำเลยเป็นหลักว่าจำเลยมีความรู้ถึงความเท็จจริงของ
ข้อมูลหรือไม่ และมีการนำข้อมูลมาเผยแพร่ด้วยความประมาทไม่ใส่ใจหรือมีเจตนาร้ายหรือไม่
มากกว่าการพิจารณาเจตนาทางอาญาของจำเลย^๙ ซึ่งโดยนัยนี้ ก็ปรากฏตามความผิดภายใต้
พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๑๔ (๑)
ที่มีวัตถุประสงค์ในการป้องปรามผู้ซึ่งขาดความระมัดระวังในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล
ก่อนมีการเผยแพร่ข้อความดังที่ได้อธิบายข้างต้น

๒. คดีพิพาทระหว่างเกิร์ต และบริษัท โรเบิร์ต เวลช์ (Gertz v. Robert Welch Inc.)

ในคดีนี้ เกิร์ต ซึ่งประกอบอาชีพทนายความ ได้รับการว่าจ้างจากครอบครัวตระกูลหนึ่งให้
ดำเนินการฟ้องร้องเจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งฆ่าลูกชายของพวกเขา ภายหลังจากการฟ้องร้อง นิตยสาร
American Opinion ก็ได้มีการตีพิมพ์ข่าวถึง กลุ่มจอห์น เบิร์ช (John Birch Society) ซึ่งได้กล่าวหา
ว่าเกิร์ต เป็นผู้สนับสนุนลัทธิเลนิน (Leninist) และเป็นผู้อยู่กลุ่มคอมมิวนิสต์ (Communist-Fronter)
จากการที่เกิร์ตได้รับว่าความให้กับผู้ที่ฟ้องร้องเจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย^{๑๐}
ด้วยเหตุดังกล่าว เกิร์ตจึงเป็นโจทก์ฟ้องต่อสำนักพิมพ์เจ้าของนิตยสาร American Opinion
ในความผิดฐานหมิ่นประมาทในเวลาต่อมา

คดีดังกล่าว ได้ขึ้นสู่การพิจารณาของศาลสูงสุดแห่งสหรัฐอเมริกา และมีคำพิพากษาให้โจทก์
ชนะคดี เนื่องจากศาลเห็นว่าโจทก์มิใช่เจ้าพนักงานของรัฐหรือเป็นบุคคลสาธารณะ (Public Figure)
ซึ่งจะถูกวิพากษ์วิจารณ์ได้โดยเสรี โดยวิเคราะห์ ดังนี้

^๗ Oyez. *New York Times Company v. Sullivan*. สืบค้น ๓ เมษายน ๒๕๖๓, จาก <https://www.oyez.org/cases/1963/39>.

^๘ คณาธิป ทองรวีวงศ์. เรื่องเดียวกัน. (น.๒๐๖).

^๙ คณาธิป ทองรวีวงศ์. เรื่องเดียวกัน. (น.๒๑๑-๒๑๒).

^{๑๐} Oyez. *Gertz v. Robert Welch Inc.* สืบค้น ๓ เมษายน ๒๕๖๓, จาก <https://www.oyez.org/cases/1973/72->

๑. แม้โจทก์จะเคยทำงานให้กับคณะกรรมการการเมือง และเป็นทนายความ แต่การทำหน้าที่ดังกล่าว ก็มีใช้การทำงานในฐานะเจ้าพนักงานของรัฐ^{๑๑}

๒. จากหลักฐานซึ่งปรากฏในคดี โจทก์มิได้มีชื่อเสียงหรือความประพฤติอันเป็นที่รู้จักเป็นการทั่วไปในชุมชน การเป็นบุคคลสาธารณะในคดี ต้องพิจารณาจากการกระทำว่ามีความเกี่ยวข้องกันกับคดีหรือไม่ ซึ่งแม้โจทก์จะมีส่วนเกี่ยวข้องในคดีความที่มีการฟ้องเจ้าพนักงานตำรวจดังกล่าว แต่บทบาทเฉพาะในฐานะผู้ฟ้องคดีก็ไม่ทำให้ความเป็นบุคคลสาธารณะในคดีหมิ่นประมาทข้างต้นเกิดขึ้น^{๑๒}

๓. บุคคลธรรมดาที่มีโอกาสน้อยในการแก้ต่างให้ตนเองและปราศจากความสมัครใจในการแสดงตนต่อสาธารณะอันเสี่ยงต่อการตกเป็นเป้าของการหมิ่นประมาทได้ จึงสมควรได้รับการเยียวยาจากความเสียหายดังกล่าว^{๑๓}

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ศาลจึงไม่อาจปรับใช้กฎหมายเช่นเดียวกับกรณีคดีระหว่างบริษัท เดอะนิวยอร์กไทมส์ และซัลลิแวนได้ ส่งผลให้โจทก์ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ตามหลัก Actual Malice ให้ศาลเห็นถึงเจตนาร้ายหรือความไม่ใส่ใจด้วยความประมาทของจำเลยแต่อย่างใด

ในการนี้ จากเหตุผลในคำพิพากษา จึงแสดงให้เห็นหลักเกณฑ์ซึ่งศาลใช้จำแนกความเป็นบุคคลสาธารณะและบุคคลธรรมดา ดังนี้

๑. ชื่อเสียงและฐานะอาชีพ อาทิ ข้าราชการ เจ้าพนักงานของรัฐ นักแสดง หรือนักธุรกิจที่มีชื่อเสียง

๒. ความสมัครใจเข้าร่วมในประเด็นสาธารณะ เช่น การแสดงตนเข้าอภิปรายในประเด็นสาธารณะนั้นๆ ผ่านการพูดหรือเขียนข้อความ

ทั้งนี้ หากบุคคลมีลักษณะดังนี้แล้ว ก็จะเข้าข่ายบุคคลสาธารณะซึ่งต้องมีภาระการพิสูจน์ที่มากขึ้น ตามหลัก Actual Malice ที่ได้กล่าวข้างต้น

อย่างไรก็ตาม การพิจารณาเฉพาะแต่ความบุคคลสาธารณะข้างต้นนั้น อาจก่อให้เกิดการละเมิดความเป็นส่วนตัวของบุคคลสาธารณะโดยไม่มีขีดจำกัดได้ จึงจำเป็นต้องมีการพิจารณาความเป็นประโยชน์สาธารณะควบคู่ไปด้วย โดยนัยนี้ จึงมีลักษณะเช่นเดียวกันกับการปรับใช้ประมวลกฎหมายอาญา ตามข้อยกเว้นความผิดฐานหมิ่นประมาท ในมาตรา ๓๓๐ วรรคสอง^{๑๔} ของประเทศไทย ดังนี้

“มาตรา ๓๓๐ ในกรณีหมิ่นประมาท ถ้าผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิด พิสูจน์ได้ว่าข้อที่หาว่าเป็นหมิ่นประมาทนั้นเป็นความจริง ผู้นั้นไม่ต้องรับโทษ

แต่ห้ามไม่ให้พิสูจน์ ถ้าข้อที่หาว่าเป็นหมิ่นประมาทนั้นเป็นการใส่ความในเรื่องส่วนตัว และการพิสูจน์จะไม่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน”

^{๑๑} Chris Skelton. *Gertz v. Robert Welch, Inc.*, 418 U.S. 323 (1974). สืบค้น ๓ เมษายน ๒๕๖๓, จาก <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/418/323/>.

^{๑๒} Chris Skelton. เรื่องเดียวกัน.

^{๑๓} Chris Skelton. เรื่องเดียวกัน.

^{๑๔} คณาธิป ทองรวีวงศ์. เรื่องเดียวกัน. (น.๒๑๗).

จากบทบัญญัติดังกล่าว แสดงว่าแม้การวิพากษ์วิจารณ์จะสามารถกระทำได้อยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริง เรื่องจริงที่เกิดขึ้น ทว่าหากประเด็นดังกล่าวมิได้เกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะ แต่เป็นเรื่องส่วนตัวของผู้ถูกหมิ่นประมาทแล้ว ก็จะถูกห้ามมิให้พิสูจน์ความเท็จจริงของข้อความซึ่งมีการหมิ่นประมาท และไม่อาจยกเว้นโทษได้

ดังนั้น แม้ภายใต้กฎหมายไทย จะไม่มีการบัญญัติหรือการวางหลักเกณฑ์ของความเป็นบุคคลสาธารณะโดยศาลไว้อย่างชัดเจน แต่หลักการดังกล่าวก็สะท้อนอยู่ในคำพิพากษาและการให้เหตุผลของศาลตามที่ได้กล่าวถึงไว้เป็นที่เรียบร้อยแล้ว และไม่เป็นการตีความหรือบังคับใช้กฎหมายเกินกว่าบทบัญญัติแต่อย่างใด

สรุป

ภายใต้สังคมยุคโซเชียลมีเดียซึ่งเปิดกว้างในการแสดงความคิดเห็นของประชาชนอันเป็นการใช้เสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ อาจก่อให้เกิดการใช้เสรีภาพเกินขอบเขตจนกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นได้ ศาลจึงมีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยการใช้กฎหมายเข้ามาจำกัดเสรีภาพดังกล่าว ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญซึ่งให้อำนาจไว้ ในขณะเดียวกัน ศาลก็ต้องคุ้มครองอิสระในการใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชน ทั้งนี้เพื่อประโยชน์สาธารณะ ในด้านข้อมูลข่าวสาร การตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล เป็นต้น

ดังนั้น ศาลจึงได้นำหลักประโยชน์สาธารณะเป็นหลักในการปรับใช้กฎหมายเพื่อมิให้เกิดการจำกัดเสรีภาพแก่ประชาชนมากเกินไปโดยพิจารณาให้ผู้ถูกวิพากษ์วิจารณ์เป็นบุคคลสาธารณะและคำนึงถึงความสัมพันธ์ของเนื้อหาซึ่งวิพากษ์กับประโยชน์สาธารณะ

อย่างไรก็ตาม ปัญหาคงมีเพียงความไม่ชัดเจนจากการขาดบทบัญญัติซึ่งกำหนดนิยามประโยชน์สาธารณะและความเป็นบุคคลสาธารณะอย่างชัดเจน ซึ่งปัญหาดังกล่าวก็เป็นปัญหาซึ่งสามารถแก้ไขได้ตามวิธีการดังนี้

๑. ศาลต้องมีการวางหลักประโยชน์สาธารณะซึ่งเป็นที่มาของสิทธิเสรีภาพต่าง ๆ ในรัฐธรรมนูญ เนื่องจากศาลในฐานะผู้บังคับใช้กฎหมายเป็นผู้มีอำนาจโดยตรงในการตีความหรือสังเคราะห์เจตนารมณ์อันแท้จริงของกฎหมาย

๒. สนับสนุนและผลักดันให้มีการบัญญัตินิยามความเป็นบุคคลสาธารณะให้ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจน

๓. สนับสนุนให้สังคมตื่นตัวกับการวิพากษ์วิจารณ์บนพื้นฐานของความเป็นจริง เพื่อให้เกิดความเข้าใจโดยถูกต้องตรงกันในสังคม

บรรณานุกรม

๑. Wittawin.A. Infographic : สรุปสถิติผู้ใช้ Facebook ในไทย โดย Customer Insight. (๘ มีนาคม ๒๕๖๒). Thumbs Up. สืบค้นจาก www.thumbsup.in.th/facebook-thailand-insight.
๒. วนิดา แสงสารพันธ์. (๒๕๕๖). ขอบเขตของเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นภายใต้ข้อจำกัดของกฎหมาย. *วารสารผู้ตรวจการแผ่นดิน*, ๖(๒), ๓๗, ๔๒-๔๓.
๓. Matichon Online. ฎีกายกฟ้อง”สนธิ-พวง”หมิ่นประมาททักษิณ-ไทยรักไทย เสวนาปฎิญญา ฟินแลนด์. (๑๖ ธันวาคม ๒๕๕๙). *Matichon Online*. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/local/crime/news_396335.
๔. คณาธิป ทองรวีวงศ์. (๒๕๕๘). ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลของบุคคลสาธารณะ: กรณีศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายสหรัฐอเมริกาและกฎหมายไทย. (น.๒๐๕-๒๐๖, ๒๑๑-๒๑๒, ๒๑๗). มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
๕. Oyez. New York Times Company v. Sullivan. สืบค้น ๓ เมษายน ๒๕๖๓, จาก <https://www.oyez.org/cases/1963/39>.
๖. Oyez. Gertz v. Robert Welch Inc. สืบค้น ๓ เมษายน ๒๕๖๓, จาก <https://www.oyez.org/cases/1973/72-617>.
๗. Chris Skelton. Gertz v. Robert Welch, Inc., 418 U.S. 323 (1974). สืบค้น ๓ เมษายน ๒๕๖๓, จาก <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/418/323/>.